

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Антоанета Стефанова Джельова
катедра „Общо езиковедие и история на българския език“, Филологически факултет,
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

за дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

Област на висше образование: *2. Хуманитарни науки*

Професионално направление: *2.1 Филология*

Докторска програма: *Романски езици*

Автор: Росина Алексиева Какова

Тема: „Гласните във френския и в българския език – акустично описание с отчитане на перцептивната интеграция на честотните им компоненти“.

Научен ръководител: доц. д-р Руси Николов Николов – катедра „Романистика и германистика“, Филологически факултет, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със Заповед № РД-22-282 от 06.02.2025 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съм определена за член на научното жури в процедура за защита на дисертационния труд *Гласните във френския и в българския език – акустично описание с отчитане на перцептивната интеграция на честотните им компоненти* за присъждане на образователната и научна степен „доктор“; област на висше образование *2. Хуманитарни науки*; професионално направление *2.1. Филология*; докторска програма *Романски езици*.

Представеният комплект материали на хартиен носител и в електронен вариант е в съответствие с Чл. 36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва следните документи:

1. Молба по образец до Ректора за откриване на процедура;
2. Автобиография по европейски формат;
3. Протокол от предварителното обсъждане в катедрата;
4. Автореферат;
5. Декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
6. Справка за съответствие с минималните национални изисквания;
7. Списък на публикациите;

8. Дисертационен труд;
9. Копия на публикациите по темата на дисертационния труд;
10. Становище на научния ръководител.

2. Кратки биографични данни

Росина Алексиева Какова е родена на 12.09.1972 г. През 1991 г. завършва Езиковата гимназия в гр. Ловеч. През 1996 г. се дипломира със специалност „Български език и френски език“ в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. През 2018 г. става магистър по английски език и методика в Пловдивския университет „П. Хилендарски“. От 01.03.2020 г. до 01.03.2023 г. е редовен докторант в катедра „Романистика и германистика“ на Филологическия факултет на Пловдивския университет.

Работила е като учител по френски език в СУ „Пейо Крачолов Яворов“, СМУ „Добрин Петков“ и ОУ „Райна Княгиня“ в гр. Пловдив.

От 2014 г. до момента е старши преподавател по френски език в УХТ – Пловдив.

3. Актуалност на тематиката

Избраната тема – създаване на модел за акустико-фонетичното описание на гласните звукове – има теоретична и приложна значимост. Акцентът на изследването е върху проблемната артикулация на предните гласни във френски език при изучаването му от българи. Моделът дава възможност за коригиране на грешки в произношението и реализиране на контрол и самоконтрол при придобиването на нови артикулационните навици. Акустико-фонетичното съпоставително описание на предните гласни във френски и в български оптимизира методите за преподаване на чужди езици и усвояването им в съвременната мултикултурна среда. Използването на предложения акустико-фонетичен модел е иновативно за обучението по чужд език.

4. Познаване на проблема

Обектът, целите, задачите и методите са ясно посочени. Акцентът е върху гласните във френския език, при което българските гласни са необходими само в съпоставителен аспект. Това предопределя и съответното съотношение в теоретичния преглед. Стегнато и целенасочено авторът отбелязва основните етапи и достижения както във областта на френската, така и на българската експериментална фонетика. Като използвана литература са посочени 175 източника на френски и на английски и 20 на български плюс един електронен. Вниманието на дисертанта е съсредоточено върху съвременните методи за фонетични изследвания и методите за фонетичното обучение по френски език на чужденци. Представени са различните програми в експерименталната фонетика (Win Pitch, Speech Analyzer, Praat, Speech Filing System, Real-time Spectrum, Real-time Spectrogram). Обстойно са разгледани възможностите на използваната в това изследване програма Speech Analyzer и на фонетичния модул на

TREFL – Translation REference Library, разработен от доц. Р. Николов, научен ръководител на дисертанта.

Компетентно са коментирани основните методи за преподаване на чужди езици с техните предимства и недостатъци според различни фактори: възрастта, при която започва обучението, базовите познания на обучаемите, времето за усвояване и етапите на овладяването на фонетичната система, вида на обучението – устно или писмено, мотивацията на обучаемите и др.

Уменията на дисертанта за критичен анализ и синтез на информация е безспорно.

5. Методика на изследването

В дисертацията е направен *съпоставителен анализ* на незакръглените френски предни гласни [i], [e] и на българските предни гласни [и], [е] в ударена позиция въз основа на тяхната артикулационна, акустична и перцептивна характеристика. При акустичното им описание *се сравняват два метода*: 1) класическият акустичен двуформантен метод и 2) иновативният триформантен акустично-фонетичен метод, отчитащ перцептивната значимост на третия формант. Разработеният акустико-фонетичен метод за съпоставително описание на гласните се основава на аудитивен и компютърен акустичен анализ с фонетичния модул на TREFL заедно със софтуерната система Speech Analyzer.

Резултатите от съпоставката на двата метода са графично онагледени чрез различните цветови означения в диаграмите и чрез данните в таблиците.

Анализът е направен върху ексцерпиран и обработен материал от журналистически радиоинтервюта с говорители от мъжки пол. Съобразени са както различията в честотата на основния тон при мъжките и женските гласове, така и необходимостта от ясно произношение и спазване на езиковите норми в двата езика. Наблюдаваните речеви сегменти във формат WAV са предните гласни в силна позиция, където диференциацията им е в максималната си проява.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Текстът на дисертацията се отличава с висока информативна стойност, съдържаща се в среден по стандарт обем – 162 страници заедно с приложенията и библиографията.

Р. Какова има стабилни познания в областта на акустичната фонетика. Ясно са дефинирани използваните термини и понятия (спектър, формант, формантна честота, формантна структура, честота на основния тон (F0), амплитуда, продължителност, тембър, спектрограма).

Достиженията на класическия двуформантен модел (F1 и F2) се доразвиват от представения в настоящата работа експериментално проверен акустико-фонетичен модел. При него се отчита неделимата свързаност между акустичния и съответния перцептивен образ на звука. Оптимизираното акустико-фонетично описание поставя в центъра третия формант (F3),

чрез който се отчитат акустични параметри с перцептивно значение при усвояването на гласните. Третият формант (F3) и конфигурацията на устните във френския език се посочват като разграничителна характеристика за предните закръглени и незакръглени френски гласни.

Ефективността на акустико-фонетичния модел личи именно при съпоставка на българските и френските предни гласни поради акустични съвпадения на формантите F1 и F2 при пълната липса на съвпадение на перцептивно равнище.

Паралелната употреба на фонетичния модул на програмата TREFL със софтуерната система Speech Analyzer гарантира прецизност на изследването.

Моделът за акустично описание на гласните с отчитане на перцептивната интеграция е иновативен метод за усвояване на добро произношение при обучение по чужд език. Методът дава възможност за прогнозиране и коригиране на грешките в произношението на гласните.

Богатият професионален опит и изследователските умения на Р. Какова позволяват убедително извеждане на предимствата на акустико-фонетичния модел и неговото значение за теоретичната и практическата фонетика, което е основна цел на представения труд.

7. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Две от представените публикации са пряко свързани с темата на дисертацията, която е тяхно естествено продължение. Третата статия „Акустично описание на носовите гласни в помощ на студентите, изучаващи френски език като чужд“ разширява изследователската перспектива на дисертанта.

Осъществяването на успешен научен експеримент с помощта на овладени съвременни технологии и възможността за прилагането на иновативния акустико-фонетичен модел при изучаването на френски като чужд е приносно в областта на фонетика. Същевременно то може да се разглежда като част от следващи по-мащабни проекти.

8. Автореферат

Авторефератът е в съответствие със стандарта и отразява точно съдържанието на дисертацията.

При направената проверка за плагиатство в текста на дисертацията и в представените статии не са открити такива белези.

9. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

При публикуване на текста е необходимо да се отстранят допуснатите недоглеждания при употребата на запетаи, тирета и при членуването на съществителните в м. р. ед. ч.

Препоръчвам при издаването на текста да бъдат включени и изследванията на И. Гайдаджиева и Н. Чочева, които са работили с програмата SARP5 при акустичен анализ и моделиране на българските гласни и на френските гласни (вж. НТ на ПУ „П. Хилендарски“ – Филология, 2011, № 49, кн. 1, сб. А, 406 – 417 и 2012, № 50, кн. 1, сб. В, 179 – 186 и др.).

Частта за еволюцията на технологичните средства във Втора глава, разсъжденията за изкуствения интелект и цитатите на А. Тюринг от книгата му *Computing Machinery and Intelligence* и на А. Самюел нямат пряко отношение към разглежданата тема (стр. 50 – 51) и в известна степен са самоцелни. Според мене е необходимо да се съкратят максимално.

От гледна точка на езиковата норма на съвременния български книжовен език смятам, че употребата на термина *хармонични*, даден като вариант на *обертонове*, не е подходяща.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В представения труд поставените задачи и цели са успешно изпълнени. Дисертацията притежава необходимите научни качества – стабилна теоретична подготовка на автора, умение за провеждане на научен експеримент при използването на съвременни технологии и създаване на продукт с практическа значимост. Работата отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав на Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Въз основа на казаното убедено давам своята **положителна оценка** за представения дисертационен труд *Гласните във френския и в българския език – акустично описание с отчитане на перцептивната интеграция на честотните им компоненти* на Росина Какова и предлагам на почитаемото научно жури да **й се присъди образователната и научна степен „доктор“** в област на висше образование 2. *Хуманитарни науки*, професионално направление 2.1. *Филология*, докторска програма *Романски езици*.

31.04.2025 г.

Изготвил становището:

доц. д-р Антоанета Джельова